

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНИМ
ТА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ
РЕГІОНІВ**

Анотація. Обґрунтовано концептуальний підхід до державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів. Розроблено концептуальну схему державного управління науково-технічним та інноваційним регіональним розвитком. Обґрунтовано теоретичний підхід до формування стратегії інноваційного розвитку регіонів.

Аннотация. Обоснован концептуальный подход к государственному управлению научно-техническим и инновационным развитием регионов. Разработана концептуальная схема государственного управления научно-техническим и инновационным региональным развитием. Обоснован теоретический подход к формированию стратегии инновационного развития регионов.

Annotation. The conceptual approach to public management of scientific, technological and innovative development of the regions is grounded. The conceptual scheme of government science and technology, and innovation regional development is investigated. The theoretical approach to the formation of innovation strategies for regional development is grounded.

Ключові слова: державне управління, науково-технічний розвиток, інноваційний розвиток, стратегія.

В умовах трансформації економіки одним із важливих питань є формування вираженої регіональної політики. Це вимагає об'єктивного концептуального підходу до державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів. Сутність зазначеного підходу полягає в обґрунтуванні стратегічного (прогнозу інноваційного розвитку регіонів) та тактичного (підвищення ефективності використання потенціалу для забезпечення впроваджень науково-технічної продукції) аспектів.

Проблемам інноваційного розвитку різних країн світу присвячені роботи багатьох авторів. У роботах таких авторів, як Г. Власкін [1], Б. Мільнер [2], знайшли своє відображення різні аспекти діяльності інноваційних систем. Г. Власкін розглядає управління інноваційними процесами в країнах Центральної та Східної Європи, СНД; розкриває механізми інноваційного розвитку країн світу [1]. Б. Мільнер виявляє особливості інноваційного розвитку країн світу [2]. Однак теоретичний підхід до державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком на регіональному рівні залишається поки що не розробленим.

Метою статті є обґрунтування концептуального підходу до державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів для забезпечення ефективної діяльності органів державного управління щодо вирішення економічних проблем регіонів.

Концептуальна схема державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів включає такі етапи:

- 1) аналіз нормативно-правового забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку країн світу;
- 2) аналіз програм інноваційного розвитку країн світу;
- 3) розробка стратегії інноваційного розвитку регіонів;
- 4) формування механізму управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів.

Аналіз законодавчої бази науково-технічного та інноваційного розвитку країн світу, що є змістом першого етапу, дозволив виявити, що пріоритетним напрямом науково-технічної та інноваційної діяльності України, Росії, Білорусі та Казахстану є створення умов для реалізації цілеспрямованої політики у забезпеченні використання досягнень вітчизняних та світових науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб, створення умов для рішення найбільш важливих соціально-економічних проблем для визначення пріоритетів інноваційного розвитку держави.

На другому етапі здійснюється аналіз програм інноваційного розвитку країн світу (табл. 1).

Таблиця 1

Програми інноваційного розвитку країн світу

Назва програми	Цілі програми	Основні напрями програми	Фінансування програми
1	2	3	4
1. ЄС			
Рамкова програма НДДКР Competitiveness and Innovation Programme (CIP) (2007 – 2013) [3]	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток співробітництва між різними суб'єктами інноваційної діяльності; • розвиток співробітництва у сфері наукових і технічних досліджень; • сприяння розвитку малих і середніх підприємств; • створення нових робочих місць 	<ul style="list-style-type: none"> • інформатика; • життєзабезпечення; • стимулювання інновацій; • створення єдиного європейського дослідного простору для розширення мобільності науково-технічних кадрів та активного залучення фахівців з третіх країн 	Бюджет – 3,621 млрд євро. Прямий спосіб фінансування повністю з бюджету ЄС; непрямий спосіб фінансування проектів, проведених за контрактами національними виконавцями в рамках програми ЄС, дотації ЄС становлять 50 %
Сьома рамкова програма НДДКР (2007 – 2013) [3]	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток приватного бізнесу • розвиток дослідницької інфраструктури • розвиток космічної галузі • забезпечення безпеки 	<ul style="list-style-type: none"> • інформаційні та комунікаційні технології; • охорона здоров'я; • транспорт; • нанотехнології; • енергетика; • продукти харчування; • сільське господарство, риболовство; • зовнішнє середовище; • космічні дослідження; • безпека; • соціально-економічні і гуманітарні дослідження та ін. 	Бюджет – 50521 млн євро. Погоджений спосіб, ЄС бере на себе видатки тільки по координації робіт й обліку науково-технічної інформацією

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Програма "Еврика" [3]	<ul style="list-style-type: none"> • створення й підтримка міжнародної мережі наукових і промислових організацій і сприяння встановленню контактів між ними у сфері НДДКР; • стимулювання міжфірмового співробітництва шляхом виділення додаткових державних коштів 	<ul style="list-style-type: none"> • інтеграція малих і середніх фірм у міжнародні стратегічні альянси; • створення мережі кооперації для малих інноваційних компаній 	Фінансування Урядом дослідження, що орієнтовано на ринок без обмежень, накладених антирастовим законодавством ЄС на рамкові програми
2. Фінляндія			
Програми розвитку регіону [4]	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення привабливості регіону 	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення технологічного рівня розвитку регіону; • залучення на територію населення; • створення умов для прискореного зростання компаній 	Фінансування здійснюється за всіма програмами за рахунок держави
Програми розвитку кластерів	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення ефективності промислових кластерів 	<ul style="list-style-type: none"> • розробка концепції й стратегії розвитку промислових кластерів 	
Програми регіонального маркетингу	<ul style="list-style-type: none"> • створення іміджу регіону як технополіса 	<ul style="list-style-type: none"> • дослідження ринку й позиціонування регіону; • залучення інвестицій 	

У 2000 р. Європейський Союз взяв курс на створення до 2010 р. найбільш конкурентоспроможності у світі динамічної економіки, заснованої на знаннях. Розроблена нова ринкова програма по конкурентоспроможності й інноваціями поєднує три робочі підпрограми [5]:

Entrepreneurship and Innovation Programme – EIP (Програма підприємництва й інновацій);

Information Communication Technologies Policy Support Programme (Програма підтримки політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій);

Intelligent Energy Europe Programme (Програма інтелектуальних ресурсів Європи).

У рамках EIP створена нова Європейська мережа підтримки підприємництва (Enterprise Europe Network – EEN), що поєднує 250 регіональних консорціумів (центри трансферу, бізнес-інноваційні центри та ін.). Участь у роботі нової Європейської мережі можуть взяти центри із країн, які не входять до ЄС (треті країни), але без фінансування з боку Євросоюзу [5].

В ЄС створена сьома рамкова програма НДДКР ЄС (2007 – 2013). На відміну від шостої програми, що концентрувала зусилля на створенні й структуруванні єдиного інноваційного простору, у сьомій програмі основний акцент зроблений на стратегічних напрямках з урахуванням інтересу приватного бізнесу [3].

Також в ЄС створена програма "Еврика", важливим напрямом діяльності якої стала підготовка управлінських кадрів для міжнародних проектів. Крім того, "Еврика" до-

повнює діяльність ЄС у сфері стандартизації. У зв'язку з розширенням ЄС "Еврика" передбачає співробітництво з установами країн Центральної і Східної Європи. У цей час у програмі бере участь 37 країн та ЄС. Учасниками є 15 країн ЄС, а також Ісландія, Швейцарія, Туреччина, Ізраїль, Хорватія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Росія, Словаччина, Словенія, Кіпр, Сан-Марино, Сербія, Чорногорія, Україна, Монако (Албанія й Болгарія представлені тільки організаціями) [3].

Доцільним є аналіз прогнозу фінансового забезпечення науки провідних країн світу (табл. 2)

Таблиця 2

Основні показники науково-технічного розвитку частин або країн світу [2]

Частини або країни світу	Фінансування, %	Прогноз витраток на НДДКР до ВВП, %	
		2020 р.	2030 р.
1. США *	28,0	3,00	3,10
2. Європейські країни *	20,0	-	-
3. ЄС *	-	2,40	2,50
4. Азіатські країни	45,0	-	-
5. Японія	12,0	3,50	3,50
6. Китай	20,0	-	-
7. Індія	-	2,40	2,50
8. Росія	-	2,25	2,30

Примітка.

*Для цих країн особливостями науково-технічного розвитку в попередні 20 років були [2] відносно скорочення частки військових НДДКР у загальній сумі державних асигнувань; прискорене зростання інвестицій у фундаментальні дослідження, пов'язані з системою охорони здоров'я; помітне падіння інтересу до досліджень розробок у сфері ядерної енергетики. У прогнозованому періоді можливе невелике нарощування чи стабілізація фінансового забезпечення таких країн: США, ЄС, Японія, Індія, Росія.

Ситуація у сфері інноваційної діяльності в Україні суттєво відрізняється від тієї, що існує в розвинутих країнах. Це стосується цілого блоку питань, серед яких: джерела фінансування, комерціалізація дослідженої організації інноваційної діяльності (створення технопарків або технополісів), правові аспекти. Наслідки тривалої кризи призвели до того, що в Україні інноваційний розвиток регіонів знаходиться на низькому рівні. Інноваційному розвитку перешкоджають: недостатнє фінансування науково-дослідних робіт, відсутність дієвого інструменту державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів, нерозвиненість дієвої законодавчої бази; недостатність і неефективність фінансування освіти, науки й інноваційного бізнесу; труднощі фінансового і кредитного забезпечення впровадження науково-технічних розробок, несформованість механізмів стимулювання інвестиційних процесів у сфері високих технологій.

На третьому етапі розробляється стратегія інноваційного розвитку регіонів, яка спрямована на: реалізацію стратегічних напрямів державної інноваційної політики; реалізацію напрямів національної інноваційної системи. Реалізація наведених завдань здійснюється через принципи формування стратегії, серед яких принципи: системності; адекватності; цілісності; адаптивності; збалансованості; динамічності; циклічності.

Принцип системності передбачає розглядати стратегію регіонального розвитку як елемент стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Принцип адекватності означає відповідність стратегії світовим тенденціям інноваційного розвитку держав.

Принцип цілісності має орієнтацію на забезпечення цілісності елементів системи інноваційного розвитку регіону.

Принцип адаптивності передбачає врахування факторів, які впливають на формування стратегії інноваційного розвитку регіону на підставі проведення SWOT-аналізу зовнішнього середовища.

Принцип збалансованості означає поєднання протилежних компонентів стратегії між собою, а також щодо зовнішнього середовища регіону.

Принцип динамічності розглядає стратегію як багатаспектну динамічну інноваційну систему.

Принцип циклічності передбачає нелінійний розвиток регіональної системи, в діяльності якої спостерігаються періоди підйому й спаду інноваційної активності регіону, а впровадження інновацій відповідає циклам розвитку.

Розробка стратегії передбачає такі етапи: підготовка; діагностика; розробка; реалізація.

На першому етапі здійснюється підготовка необхідної інформації, регіональних організацій і установ, формування робочої групи, визначення ресурсного потенціалу.

На другому етапі проводиться діагностика інноваційного рівня регіону на основі оцінки інноваційного потенціалу.

На третьому етапі виявляються загальні проблеми у сфері інноваційної діяльності регіонів, розробляється стратегічний план, вибираються критерії формування стратегії. Стратегічні напрями формуються згідно з обраними критеріями, які носять конкретний і комплексний характер, конкретизуються з урахуванням специфіки регіону та уточнюються кожні 4 – 5 років.

На четвертому етапі розробляється механізм реалізації стратегії інноваційного розвитку регіонів (рисунок).

Рис. Механізм реалізації стратегії інноваційного розвитку регіонів

На четвертому етапі концептуальної схеми формується механізм управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів.

Механізм управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів може включати такі блоки:

ядро – наукові організації, ВНЗ, промислові підприємства та ін.;

інфраструктура – технологічні, промислові, інноваційні парки, центри трансферу технологій, лізингові та страхові компанії, інноваційні венчурні фонди, консалтингові компанії.

Таким чином, розроблений концептуальний підхід до державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів дозволяє забезпечити ефективну діяльність органів державного управління щодо формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку регіону та при розробці програм інноваційного розвитку регіонів.

До перспективних напрямів дослідження відносяться: обґрунтування вибору доцільних інструментів державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів; розробка механізму державної підтримки науково-технічних та інноваційних структур; розробка механізму державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів.

Література: 1. Власкин Г. А. Промышленная политика в условиях перехода к инновационной политике: опыт стран центральной и Восточной Европы и СНГ / Г. А. Власкин, Е. Б. Ленчук; Ин-т. международной экономики и политических исследований РАН. – М. : Наука, 2006. – 246 с. 2. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / под ред. Б. З. Мильнера. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 624 с. 3. Межгосударственные программы Западной Европы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kyubakov.ru/page110/page140/index.html>. 4. Участь технопарков у региональному развитию [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.nadprof.ru/library/technopark_analytik/technopark_analytik.shtml. 5. <http://www.sibai.ru/content/view/1017/1155>.

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Раєвнева О. В.

Стаття надійшла до редакції
05.04.2011 р.

УДК 330.131.7

Гордієнко Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Анотація. Розглянуто проблеми методологічного забезпечення процесу формування економічної безпеки регіону. Вивчено сутність методології дослідження економічних регіональних систем. Визначено елементи, послідовність методи та способи системного дослідження економічної безпеки регіону. Розроблено вимоги до більш ефективного дослідження економіки регіону.

Аннотация. Рассматриваются проблемы методологического обеспечения процесса формирования экономической безопасности региона. Изучена сущность методологии исследования экономических региональных систем. Определены элементы, последовательность методы и способы системного исследования экономической безопасности региона. Разработаны требования к более эффективному исследованию экономики региона.